

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Avdelningen för bedömning av
utländsk utbildning
Tuula Kuosmanen
YTTRANDE

2004-01-13
Reg.nr 13-4795-03

Etablering i Sverige – möjligheter och ansvar för individ och Samhälle (SOU 2003-75)

Ert dnr Ju 2003/7353/IM

Inledning

Högskoleverket ställer sig positivt till de principiella grunderna för etablering i Sverige som utredningen för fram. Eftersom utredningen behandlar frågan om etablering är det naturligt att fokus finns på nyanlända personer. Högskoleverkets mening är att de insatser man talar om i utredningen inte endast skall komma nyanlända till del utan även dem som funnits i Sverige en längre tid. Det får aldrig vara för sent att ta till vara kompetens.

Högskoleverket tar inte ställning till de delar av förslaget som inte direkt rör verkets verksamhetsområde, högre utbildning och forskning. I remissvaret kommenteras därför endast eventuella konsekvenser för de grupper som omfattas av högskolesektorn, dvs. studenter, lärare och personer med utländsk högskoleutbildning.

Högskoleverkets roll i etableringsprocessen

Högskoleverket spelar genom sin bedömningsverksamhet en viktig roll under den fas när invandrare och flyktingar etablerar sig i Sverige. Vägledning, kartläggning och bedömning är centrala aktiviteter under den första perioden i Sverige. För den som har högskoleutbildning är det angeläget att få sin utbildning värderad så tidigt som möjligt för att kunna planera och vidta åtgärder för studier i svenska, för arbete och/eller kompletteringsstudier.

Utredningen understryker nödvändigheten av korta planeringstider för etablering och integration. Den uppfattningen delas av Högskoleverket, men de ärenden som

Högskoleverket skall bedöma är sällan handläggningbara direkt. De kräver ibland omfattande kompletteringsinsatser. Sådana kompletteringar kan ta mer än tre månader i anspråk, vilket medför att individens plan för etablering kan försenas. Den genomsnittliga handläggningstiden för ett komplett (handläggningbart) ärende är på drygt två månader. Högskoleverkets handläggningstid för ett komplett ärende skall inte överstiga fyra månader. Fyra månader är fastslagen som en rimlig handläggningstid i internationella dokument såsom EG-direktiven om ömsesidigt erkännande av yrkeskompetens och Europarådets konvention av den 11 april 1997 om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen (den s.k. Lissabonkonventionen).

Högskoleverket vill poängtera att det är angeläget att alla i planeringsperioden inblandade myndigheter är medvetna om de faktorer som de facto påverkar planeringsperiodens längd. Tre månader kan mycket väl vara en rekommenderad gräns för planeringsperioden men den måste också kunna utsträckas när det finns särskilda omständigheter i det enskilda fallet.

Dokumentationen viktig

Flera av de förslag som utredningen ställer när det gäller Högskoleverkets ansvar, finns redan genomförda. Andra behöver stärkas. Detta gäller i synnerhet dokumentation och uppföljning av universitets och högskolors insatser för invandrare och flyktingar.

För att garantera säkrast möjliga underlag för beslut är det viktigt att utbildningsbakgrunden och utbildningslandet hos gruppen invandrare och flyktingar beskrivs och analyseras. Redan vid gränsen bör Migrationsverket ställa och dokumentera svar på frågor om de invandrande individernas utbildningsbakgrund och hur de vill använda denna i Sverige. Denna information kan sedan sammanställas och bearbetas vidare hos SCB.

Språkutbildning och kompletterande högskoleutbildning skall samordnas

Frågan om invandrades språkinlärning har behandlats i en annan remiss (Vidare vägar och vägen vidare – svenska som andraspråk för samhälls- och arbetsliv, SOU 2003:77). Högskoleverket anser att ansvaret för sfi fortsatt ska ligga på kommunerna. När det gäller de högutbildade invandrarna och flyktingarna skall samverkan ske med näraliggande högskolor. Det är ytterst angeläget att högutbildade får tillgång till svenskundervisning i högskolemiljö. Undervisningen kan sedan, beroende av de faktiska omständigheterna, anordnas på olika sätt, antingen inom högskolan av dess lärare eller av andra i nära anslutning till högskolemiljön. Det viktigaste är att undervisningen är anpassad till målgruppen, och att språkstudierna erbjuds parallellt med t. ex. kompletterande studier inom högskolan eller praktik inom något yrke/yrkesområde.

Stärk kompetensen hos de mottagande tjänstemännen

För effektiv etablering av högskoleutbildade krävs tillgång till korrekt information och handledning samt resurser för eventuella kompletterings- och/eller introduktionsinsatser. Det är viktigt att de informatörer som möter de nyanlända har goda kunskaper om det svenska utbildningssystemet och vägarna in i detta. Det är vår erfarenhet att sådan kunskap i hög grad fattas och vi ser det som viktigt att den etableras bland de kategorier tjänstemän som möter de nyanlända.

Tydligare ansvarsfördelning – riktade resurser

Högskoleverket har tillsammans med Integrationsverket i en skrivelse till regeringen 2001 pekat på behovet av reguljära kompletteringsutbildningar inom ett brett utbildningsområde.

Högskoleverket är villigt att bistå lärosätena och andra inblandade myndigheter i arbetet med att kompletteringsutbildningar för invandrare och flyktingar kommer till stånd i enlighet med utredningens förslag. Det måste emellertid understrykas att högskolorna är egna myndigheter. Högskoleverket har inget bemyndigande över högskolorna annat än inom särskilda områden (tillsyn och utvärdering). Det finns heller inget behov av att ändra denna ansvarsfördelning. För att kompletteringsutbildningar skall kunna komma till stånd behövs även medel ställda till förfogande för kompletterings- och introduktionsutbildningar (motsv). Det är Högskoleverkets bestämda mening att regeringen i regleringsbrev skall ge enskilda universitet och högskolor i uppdrag att kontinuerligt anordna sådana utbildningar och att resurser skall öronmärkas för detta ändamål.

Den ordning som för närvarande är den förhärskande – att utbildningar av detta slag bedrivs vid universitet och högskolor som uppdragsutbildning beställd och bekostad via AMS – är inte ett effektivt sätt att bidra till högutbildades etablering i Sverige. AMS satsningar riktas främst till utbildade inom yrken som för tillfället betraktas som bristyrken. Stora grupper av personer, som vid ändrad konjunktur kan vara attraktiva på arbetsmarknaden, löper därför risken att inte få tillgång till kompletteringsutbildningar i tid. Dessutom gör denna ordning att Högskoleverkets roll vid planering av lämpliga utbildningar och samordning av eventuella insatser blir ytterst begränsad.

Högskoleverket har sedan några år utökat sitt uppdrag att värdera utländsk högskoleutbildning till att omfatta även asylsökande som fått rätt att arbeta i Sverige. Utökningen av uppdraget har skett bland annat mot bakgrund av den överenskommelse som Migrationsverket, Arbetsmarknadsstyrelsen, Integrationsverket, Skolverket och Svenska Kommunförbundet undertecknade 2001. I överenskommelsen är de inblandade myndigheterna överens om att förstärka de rent arbetsmarknadsinriktade åtgärderna även för asylsökande. Det självklara vore därför att ansvariga myndigheter följde Högskoleverkets utlåtanden

och anordnade aktiviteter i linje med tidigare utbildning, t.ex. praktik eller språkkurser på anpassad nivå.

Utredningen diskuterar olika medel för att åstadkomma spridning av flyktingar inom landet. Ur flera synvinklar kan spridning vara positiv både för de berörda personerna och för samhället. Men universitetsutbildade behöver snarare styras mot högskoleorter där lämpliga kurser i svenska kan anordnas i samarbete med högskolor eller där andra lämpliga kompletteringskurser kan genomföras. Utbildningsinsatser riktade mot specifika yrkesgrupper måste av effektivitetsskäl samordnas på riksnivå. Vissa utbildningar kan med fördel anordnas som distansutbildningar. Andra måste förläggas till centra där specialistkunskap finns. Som exempel på den senare kategorin kan nämnas att kompletteringskurser för utländska veterinärer endast ges av Sveriges lantbruksuniversitet i Skara. Etableringen av personer som har utländsk veterinärutbildning skulle självklart underlättas om de under sin första tid i Sverige placerades där.

Beslut att avge detta yttrande har fattats av universitetskanslern efter föredragning av handläggaren Tuula Kuosmanen i närvaro av kanslichefen Lennart Ståhle. I beredningsarbetet har även avdelningschefen Ulf Öhlund, handläggaren Ann Besmanoff och handläggaren Nina Kowalewska deltagit.

Sigbrit Franke

Tuula Kuosmanen

För kännedom

Utbildningsdepartementet